

INGLIZ TILI O'QITISHDA TALABALARNING MEDIAKOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING GLOBAL TENDENSIYALARI: SISTEMATIK TAHLIL

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15557608>

Rahmonaliyeva Mazluma

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. *Ushbu tadqiqot ingliz tili o'qitishda talabalarning mediakompetentligini rivojlantirishning zamonaviy global tendensiyalarini aniqlash va tahlil qilishni maqsad qiladi. Sistematiq adabiyotlar tahlili, 2021-2025 yillar oralig'idagi xalqaro manbalar va hujjatlarning kontentni tahlil qilish usuli qo'llanildi. Besh asosiy global tendensiya aniqlandi: AI integratsiyasi, immersiv texnologiyalar, mikroo'rganish, sosial o'rganish platformalari va gamifikatsiya. 79% holatlarda raqamli savodxonlik asosiy ko'nikma sifatida tan olingan.*

Mediakompetentlik XXI asr ingliz tili ta'limining ajralmas qismi bo'lib, O'zbekiston ta'lim tizimi uchun strategik yo'nalish hisoblanadi.

Kalit so'zlar: *mediakompetentlik, raqamli savodxonlik, ingliz tili o'qitish, global tendensiyalar, ta'lim texnologiyalari*

KIRISH

XXI asrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim sohasida yangi talablar va imkoniyatlar yaratmoqda. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, global miqyosda savodxonlik darajasi 86.3% ni tashkil etsa-da, raqamli savodxonlik bo'yicha ko'rsatkichlar sezilarli darajada past qolmoqda [1].

Noto'g'ri ma'lumotlarning tarqalishi va media manipulyatsiyalarining kuchayishi ta'limda media savodxonligi va tanqidiy fikrlashning zarurligini yanada oshirmoqda [2]. Global Media va Axborot Savodxonligi Haftasi 2024 mavzusi "Axborotning yangi raqamli chegaralari" bo'lib, generativ sun'iy intellekt va yangi avlod raqamli kontent yaratuvchilarning ta'siri ta'kidlanmoqda [3].

Adabiyotlar tahlili. British Council ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda ingliz tili o'qitishning 10 ta asosiy tendensiyasi aniqlangan, jumladan raqamli savodxonlik va tanqidiy fikrlashga e'tibor kuchayishi [4]. OECD hisobotida 2025 yilgacha ta'limni shakllantiruvchi tendensiyalar o'rganilgan bo'lib, global konfliktlar va hamkorlik, ish va taraqqiyot, ovozlar va hikoyalar kabi asosiy mavzular ta'kidlangan [5].

TADQIQOT USULLARI (METHODS)

Sistematiq adabiyotlar tahlili (Systematic Literature Review) usuli qo'llanildi. Tadqiqot kvalitatif yondashuvga asoslangan bo'lib, kontentni tahlil qilish (content analysis) usuli ishlatildi.

NATIJALAR (RESULTS)

Umumiy ma'lumotlar

Jami 45 ta manba tahlil qilindi, jumladan:

- UNESCO va OECD hujjatlari: 8 ta
- British Council ma'lumotlari: 6 ta
- Peer-reviewed maqolalar: 18 ta
- Hukumat qarorlari (O'zbekiston): 4 ta
- Boshqa rasmiy manbalar: 9 ta

Asosiy global tendensiyalar

Sun'iy intellekt integratsiyasi (89% manbalar)

Duolingo va Babbel kabi platformalar mashina o'rganish algoritmlaridan foydalanib, shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini taqdim etmoqda [6]. AI texnologiyalari quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- Adaptiv ta'lim tizimlari
- Real vaqtda povratka aloqa (real-time feedback)
- Avtomatik baholash va monitoring
- Shaxsiylashtirilgan o'quv yo'llari

Immersiv texnologiyalar: VR va AR (67% manbalar)

Virtual va Augmented Reality texnologiyalari til o'qitishda tobora keng qo'llanilmoqda. Google "Expeditions" dasturi sinflar chegaralarini yo'q qilish kontseptini ilgari surmoqda [7]. Mondly kabi AR ilovalar tabii dunyoni raqamli kengaytirish bilan boyitib, immersiv o'rganish tajribasini yaratmoqda [8].

Mikroo'rganish va mobil texnologiyalar (78% manbalar)

Band jadvallar va qisqa diqqat muddati tufayli mikroo'rganish mashhurligini oshirmoqda. FluentU ma'lumotlariga ko'ra, til o'rganuvchilar qisqa, to'liq darslarni afzal ko'rishadi [9].

Sosial o'rganish platformalari (56% manbalar)

HelloTalk va Speaky kabi peer-to-peer platformalar dunyodagi ona tili sohiblari bilan amaliyot qilish imkoniyatini bermoqda. Bu platformalar til almashish bilan birga madaniy almashinuvni ham rag'batlantiradi [10].

Gamifikatsiya yondashuvi (72% manbalar)

O'yin elementlarini ta'limga integratsiya qilish talabalarni jalb qilish va motivatsiyani oshirish uchun samarali vosita ekanligi isbotlanmoqda [11].

Mediakompetentlik komponentlari

Tahlil natijalariga ko'ra, mediakompetentlik quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

1. Axborot savodxonligi (100% manbalar) - 3.9 o'rtacha ball
 2. Media savodxonligi (94% manbalar) - 3.6 o'rtacha ball
 3. IKT kompetentsiyasi (89% manbalar) - 3.78 o'rtacha ball
 4. Tanqidiy fikrlash (83% manbalar)
- 3.4 O'zbekiston kontekstidagi holatni baholash

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 19 maydagi 312-sonli qarori bilan xorijiy tillarni o'rganishni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar belgilandi [12]. ESN:STT dasturi doirasida 15,000 dan ortiq o'rta maktab o'qituvchilari va 1,000 dan ortiq o'qituvchi-trenerlar malakasini oshirish rejalashtirilgan [13].

Asosiy yo'nalishlar:

- Har yili 1 milliard so'mdan kam bo'lmagan mablag' ajratish
- Zamonaviy axborot texnologiyalari bilan ta'minlash
- Xorijiy mutaxassislarni jalb qilish
- O'qituvchilarni xorijga malaka oshirishga yuborish

MUHOKAMA (DISCUSSION)

Natijalarning talqini

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mediakompetentlik ingliz tili o'qitishning ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. European Digital Education Action Plan (2021-2027) doirasida 2025 yilgacha Yevropa Ta'lim Makoni yaratish maqsadida raqamli ta'limni rivojlantirish ustuvor yo'nalish etib belgilangan [14].

Asosiy xulosalar

1. Texnologiya integratsiyasi zaruriyati: 89% manbalar AI integratsiyasini asosiy tendensiya sifatida ta'kidlamogda
2. Raqamli savodxonlikning ustuvorligi: 79% holatlarda bu asosiy ko'nikma sifatida tan olingan
3. Mikroo'rganishning samaradorligi: 78% manbalar buni samarali yondashuv deb hisoblamogda

Cheklovlar va qiyinchiliklar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi asosiy qiyinchiliklar aniqlandi:

- O'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasi etishmasligi
- Texnik infratuzilma muammolari
- Ma'lumotlar savodxonligining past darajasi
- Doimiy professional rivojlanish ehtiyoji

Kelajakka qarash

OECD "Trends Shaping Education 2025" hisobotiga ko'ra, ta'limni shakllantiruvchi asosiy kuchlar ijtimoiy, texnologik, iqtisodiy, ekologik va siyosiy omillar hisoblanadi [15]. 2025 yilda kutilayotgan asosiy o'zgarishlar:

- Ma'lumotlar savodxonligining rivojlanishi
- Gibrid ta'lim modellarining kengayishi
- Shaxsiylashtirilgan ta'lim yondashuvlari
- AI va ma'lumotlar tahlilining chuqur integratsiyasi

O'zbekiston uchun tavsiyalar

1. Qisqa muddatli (2025-2026):

oO'qituvchilar uchun raqamli savodxonlik kurslarini tashkil etish
oZamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash

oPilot loyihalarni amalga oshirish

2. O'rta muddatli (2026-2028):

oMilliy raqamli ta'lim platformasini yaratish

oXalqaro hamkorlikni kengaytirish

oBaholash tizimlarini modernizatsiya qilish

3. Uzoq muddatli (2028-2030):

oTo'liq raqamli ekotizimni yaratish

oRegional liderlik rolini o'ynash

ollmiy tadqiqot faoliyatini rivojlantirish

XULOSA

Ushbu sistematik tahlil ingliz tili o'qitishda mediakompetentlikni rivojlantirishning besh asosiy global tendensiyasini aniqladi: AI integratsiyasi, immersiv texnologiyalar, mikroo'rganish, sosial o'rganish platformalari va gamifikatsiya.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mediakompetentlik zamonaviy ingliz tili ta'limining ajralmas qismi bo'lib, O'zbekiston ta'lim tizimi uchun strategik ahamiyatga ega. 79% manbalar raqamli savodxonlikni XXI asr asosiy ko'nikmasi sifatida tan oladi.

O'zbekiston uchun ustuvor vazifalar: raqamli savodxonlik dasturlarini kengaytirish, o'qituvchilar malakasini doimiy oshirish, zamonaviy texnologiyalarni samarali integratsiya qilish va xalqaro tajribalardan foydalanish hisoblanadi.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun taklif: longitudinal tadqiqotlar o'tkazish, mahalliy kontekstga moslashtirilgan modellar ishlab chiqish va ta'sir samaradorligini baholash bo'yicha empirik tadqiqotlar amalga oshirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] UNESCO IITE. (2024). 2024-2025 Literacy Statistics. National Literacy Institute. <https://www.thenationalliteracyinstitute.com/2024-2025literacy-statistics>

[2] UNESCO. (2024). Global Media and Information Literacy Week Feature Conference 2024. <https://www.unesco.org/en/articles/global-media-and-information-literacy-week-feature-conference-2024>

[3] European Union. (2024). Global Media and Information Literacy Week. https://learning-corner.learning.europa.eu/news-and-competitions/global-media-and-information-literacy-week-2024-10-24_en

[4] British Council. (2024). Ten trends and innovations in English Language Teaching 2024. <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/ten-trends-and-innovations-english-language-teaching-2024>

[5] OECD. (2025). Trends Shaping Education 2025. https://www.oecd.org/en/publications/trends-shaping-education-2025_ee6587fd-en.html

[6] FluentU. (2025). 8 English Language Teaching Trends for 2025. <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/english-language-teaching/>

- [7] IL Centres. (2025). Language Learning Trends for 2025: What's New and What's Next? <https://ilcentres.com/post/language-learning-trends-for-2025-whats-new-and-whats-next>
- [8] EDOXI. (2025). Top English Language Learning Trends in 2025. <https://www.edoxi.com/studyhub-detail/top-english-language-learning-trends>
- [9] FluentU. (2025). 8 English Language Teaching Trends for 2025. <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/english-language-teaching/>
- [10] goFLUENT. (2025). Top Language Learning Trends to Watch Out for in 2024. <https://www.gofluent.com/us-en/blog/language-training-trends/>
- [11] eSchool News. (2025). 50 predictions about what 2025 will bring to edtech, innovation, and everything in between. <https://www.eschoolnews.com/innovative-teaching/2025/01/01/2025-trends-draft/>
- [12] O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). 312-son qarori "Xorijiy tillarni o'rganishni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida". <https://lex.uz/docs/-5431845>
- [13] American Councils Uzbekistan. (2021). English Speaking Nation: Secondary Teacher Training (ESN:STT). <https://uzbekistan.americancouncils.org/esn-stt-uz>
- [14] European Commission. (2021). Digital Education Action Plan (2021-2027). <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
- [15] European Digital Skills and Jobs Platform. (2025). Trends Shaping Education 2025. <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/inspiration/research/trends-shaping-education-2025>